

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
СПЕЦИАЛНОСТ „ПСИХОЛОГИЯ“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Соня Методиева Карабелъова

на дисертационен труд на тема:

**„NARCISSISM AND MANIPULATIVENESS IN THE CONTEXT
OF THE DARK TRIAD – CROSS-CULTURAL PERSPECTIVE“
(„Нарцисизъм и манипулативност в контекста на
търмната триада – междукултурна перспектива“)**

за получаване на образователна и научна степен „доктор“ в
направление 3.2. „Психология“

**Автор на дисертационния труд: Галина Недкова
Кабаджова**

София

2016

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Представената ми за рецензия дисертация е посветена на тема, която е широко изследвана в психологията, но в съвременния контекст остава значима от гледна точка на големите възможности, които предлага бурното развитие на информационните и комуникационните технологии за фокусиране на индивида върху себе си. Темата е актуална, тъй като трудът е ориентиран към изключителната важност, която се придава на материализма и богатството в консуматорското общество.

Докторантката си поставя амбициозната задача да очертае доминиращите характеристики на нарцисизма в кроскултурен контекст, като за целта прави сравнение между две извадки – българска и британска.

В този смисъл смятам, че темата е актуална, като значимостта ѝ се повишава от факта, че емпирично валидизира теоретичен модел за изследване на взаимовръзките между компонентите на нарцисизма с манипулативността, стиловете на привързаност и личностните измерения по модела на „Големите пет“.

2. Оценка на научните резултати

Основната цел на дисертационния труд е да се проследят подобията и различията в компонентите на нарцисизма в българска и британска социокултурна среда.

Основните задачи на изследването се отнасят до изясняване на структурата на изследвания феномен в двете култури, както и взаимовръзки с други личностни характеристики.

Сериозният научен подход към постигането на целта и решаването на основните задачи предполага избор на адекватен подход за изследване. От методологическа гледна точка в настоящото изследване е направено обобщение на теориите за нарцисизма, манипулативността и стиловете за привързаност. Използвани са качествени и количествени изследователски методи, които са релевантни на целите и задачите на изследването.

Дисертацията е разработена в рамките на 185 стандартни страници и съдържа увод, три глави, структурирани от гледна точка на теоретичното и емпиричното изследване на проблематиката, заключение и библиография. В дисертационния труд са представени 66 таблици и 9 фигури. Библиографията включва общо 160 заглавия на български и английски език, релевантни за изследваната проблематика.

В **първа глава** на дисертацията е направен задълбочен преглед на историческите концепции за нарцисизма, на основните подходи за измерването му. Представени са основните видове нарцисизъм – патологичен и в норма. Специално внимание е обърнато на манипулативността и стиловете на привързаност.

В тази част на дисертацията е описана и концепцията за „Тъмната триада“, която включва три основни конструкта - нарцисизъм, макиавелизъм и психопатия.

Съществено внимание е обърнато на взаимовръзките между конструктите на „Тъмната триада“ и личностните черти по модела на „Големите пет“, манипулативността и стиловете на привързаност.

От всичко представено в теоретичната част може да се направи заключението, че Галина Кабаджова е добре запозната с проблематиката, борава успешно с терминологията и притежава умения да синтезира конкретни и потенциално приложими идеи от обемен научно-изследователски материал.

Втора глава на дисертационния труд представя данни от проведено качествено изследване. За целта е създаден е структуриран въпросник, който съдържа десет въпроса. Въпросникът е използван за основа на проведено полуструктурирано интервю. В интервюто вземат участие 31 респондента - студенти между 18 и 35 годишна възраст. Данните от интервютата са обработени с помощта на метода концептуален клъстерен анализ. Резултатите са описани коректно.

В **трета глава** са описани и интерпретирани данни от основното емпирично изследване на аспектите на нарцисизма и взаимовръзките им с личностните черти, стиловете на привързаност и манипулативността. Още тук искам да подчертая, че това проучване е първото межкултурно сравнение, което изследва взаимовръзката между тези феномени в български и британски социокултурен контекст.

В началото на тази част от дисертационния труд е описан и обоснован подробно теоретичния модел, който докторантката има за цел да валидизира.

За целта на изследването са използвани следните инструменти:

1. Петфакторен въпросник за нарцисизма (FNNI) - кратка версия, който измерва два типа нарцисизъм - грандиозен и уязвим, от перспективата на петфакторния модел.
2. Въпросник за измерване на трите социално неприемливи черти по модела на „Тъмната триада“.
3. Въпросник за измерване на стиловете за привързаност.
4. Въпросник за измерване на личностните черти по модела на „Големите пет“, адаптиран и стандартизиран за българската социокултурна среда от Карабельова и колеги.
5. Въпросник за измерване на манипулативността.

Изследването е проведено върху извадка от 396 българи и 121 британци.

Поставените в изследването цели и задачи, както и характерът на предполагаемите зависимости между изследваните конструкти, определят статистическите методи, които са използвани при обработката на данните. Те включват методи от описателната и дедуктивната статистика, използвани за установяване на вариацията на

изследваните феномени при различните респонденти и техните взаимовръзки.

За проверка на вътрешната консистентност е използван айтем анализ. Приложени са също така Т-тест за независими извадки, корелационен и регресионен анализи.

Получените резултати са описани и анализирани коректно. Те са представени в табличен и графичен вид, като по този начин дават възможност за ясно отграничаване на значимите взаимовръзки между изследваните феномени. Направените изводи показват компетентността на Галина Кабаджова да анализира и интерпретира резултати от емпирични изследвания и да прави заключения за социалната практика.

3. Критични забележки и препоръки

Докторантката Галина Кабаджова ясно отчита ограниченията на проведеното изследване и предвижда възможности за неговото допълване и разширяване. Силно подкрепям подобен подход, тъй като по този начин резултатите могат да бъдат генерализирани. Забележките ми към дисертационния труд са само технически и не омаловажават труда на докторантката.

4. Автореферат

Авторефератът отразява основните параметри на темата. В него са представени както теоретични анализи, така и резултати от емпиричното проучване. Текстът отговаря на

изискванията. Представеният графичен материал е с добро качество и с висока полезност.

Представената от докторантката справка за научните приноси и авторефератът отразяват основните положения и постижения на дисертационния труд. По темата на дисертацията са представени публикации, които адекватно отразяват основните изследователски постижения.

5. Заключение

Смятам, че представеният дисертационен труд представлява цялостно и актуално изследване в значима област на съвременната психология. Научните приноси са от методологичен, теоретичен и приложно-практичен характер. Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане.

Като оценявам достойнствата на постигнатото, давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително и да дадат образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.2. Психология (Диференциална психология) на Галина Кабаджова.

18.09.2016 г.
гр. София

Рецензент:
(проф. д.пс.н. С. Карабельова)